

FRAMTIDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 5/2012 rd

Regeringens proposition till riksdagen om stats- budgeten för 2013

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 21 september 2012 regeringens proposition om statsbudgeten för 2013 (RP 95/2012 rd) till finansutskottet för beredning.

Framtidsutskottet har med stöd av 38 § 3 mom. i riksdagens arbetsordning beslutat lämna utlåtande om budgetpropositionen till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- strategidektör Mari Pantsar-Kallio, arbets- och näringsministeriet
- överdirektör Juhana Vartiainen, Statens ekonomiska forskningscentral
- generaldirektör Heikki Mannila och strategidirektör Leena Treuthardt, Finlands Akademi
- koncerndirektör Kari Stadigh, Sampokoncernen
- bergsråd Jorma Eloranta, Eera Oy.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av
— styrelseordförande Pekka Ala-Pietilä, Solidium Oy.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Utskottet fokuserar i sitt utlåtande på

- insatser för bättre kvalitet på forskning och utbildning,
- drivfjädrar för tillväxt och
- främjande av försök.

Sett ur denna aspekt är regeringens förslag till budget för 2013 inne på rätt spår, men tar inte steget fullt ut. Ytterst välkomna och viktiga åtgärder i budgeten är skatteincitamenten för FoU-verksamhet, fördubblingen av möjligheten att göra avskrivningar på produktiva investeringar, tillväxtincitamenten för fysiska personers kapitalinvesteringar särskilt i små aktiebolag, höjningen av den presumtiva anskaffningsutgiften

för investeringar i små och medelstora företag, öppnandet av de offentliga datalagren för gratis användning och stärkningen av Finnvera Abp:s risktagningsförmåga i företagsamhetssyfte. Att de resultat som forskningen genererar ska kunna tillämpas i praktiken och kommersialiseras är också ett viktigt mål.

Den ekonomiska krisen i Europa, strukturförändringarna i den finländska ekonomin och bristen på arbetskraft till följd av bl.a. äldreutvecklingen slår samtidigt mot Finland. De traditionella spetsbranscherna bjuder inte på sysselsättning på samma vis vi varit vana vid. Därför föreslår utskottet att regeringen gör djärvare satsningar på grundforskning, utbildning, försök och

pilotprojekt särskilt inom nya tillväxtbranscher. Också inom sysselsättningspolitiken behövs nya sociala innovationer.

Bättre kvalitet på forskning och utbildning

Finlands Akademi har alldeles nyss kommit ut med en rapport om vetenskapens tillstånd och nivå i Finland. Enligt den håller forskningen hos oss hög nivå och inom många sektorer kan man rentav finna internationella toppförmågor. Men allt tyder på att många länder redan hunnit eller kommer att hinna fatt Finland när det gäller forskningskvalitet. Konkurrenten skärps också inom forskning, utbildning och utveckling.

Utskottet vill understryka att verksamhet baserad på kompetens och kunskap utgör en sam-

manhållen helhet där högkvalitativ grundforskning och undervisning, tillämpad forskning, innovationsverksamhet, kommersialisering och införande gagnar varandra. Om det brister i något av elementen går det ut över de övriga elementen. Det räcker alltså bara inte med att satsa på innovationer och tillämpningar utan det behövs också förstklassig forskning och undervisning.

Det finns många exempel ute i världen på hur en gynnsam forsknings- och utbildningsmiljö kan vara källan till ny, betydande tillväxt.

Men om budgetpropositionen för 2013 genomförs som sådan, betyder det att Finlands Akademi inte kan finansiera högre forskning i samma utsträckning som tidigare (Tabell 1).

		2011	2012	2013 (FM:s förslag 8.8.2012)
Finlands Akademis forskningsfinansiering				
29.40.22	Forskningsinfrastrukturer		4 000 000	5 000 000
51 ja 53	Fullmakt	316 083 000	282 419 000	282 596 000
29.40.51	Utanför fullmakten (finansiering av infrastrukturer)	5 000 000	6 450 000	10 000 000
29.40.51	Utanför fullmakten (spetsforskning och SHOK)		15 000 000	
29.40.53	Utanför fullmakten (nordisk spetsforskning och NDGF)	943 000	943 000	943 000
29.40.66	Medlemsavgifter som grundar sig på fördrag	15 733 000	17 196 000	17 334 000
Forskningsfinansiering totalt (beslutsvolym)		337 759 000	326 008 000	315 873 000
29.40.01	Omkostnader	13 038 000	12 958 000	12 455 000

Tabell 1. Finlands Akademis finansiering 2011—2012 och budgetpropositionen för 2013. Källa: Finlands Akademi.

Minskningen drabbar direkt forskningen vid universitet och forskningsinstitut, eftersom ca 80 % av Akademiens forskningsfinansiering går till universitet. Dessutom fullföljs samtidigt andra beslut som tär på universitetens resurser, exempelvis reduceringen och nedfrysningen av universitetsindex.

I år uppgår den statliga forskningsfinansieringen till 2 010 miljoner euro. I reala termer innebär det en minskning på ungefär 5 %. Enligt budgetpropositionen håller trenden i sig också nästa år. Utvecklingen urholkar den finländska kunskapsbasen och är oförenlig med regeringens ambition att finländarna ska vara världens kunnigaste folk 2020.

Om vi vill ha en hållbar tillväxt som grundar sig på innovationer och kompetens, får vi inte trappa ner resurserna för under-

visning och forskning utan i stället se till att de ökar, menar utskottet.

Tillväxtincitament

Det ekonomiska läget är ytterst prekärt. Utan resoluta tag finns det risk för att ekonomin i hela Europa hamnar i en spiral av långvarig långsam tillväxt eller i värsta fall försämrade levnadsstandard. Även om såväl EU som Finland redan satt in en del stimulansåtgärder är de positiva signaler som kan skönjas snarare tecken på en allmän ekonomisk återhämtning än på genuin tillväxt, hävdar experter.

Finland är ett av de få AAA-länderna i Europa och inom euroområdet, men trots det finns det gott om statistiska uppgifter på att utvecklingen är skral också hos oss: handelsbalansen har försämrats stadigt under en längre tid (diagram 1), vår export har inte återhämtat sig från krisen 2008 på samma sätt som Sveriges och Tysklands (diagram 5), de utländska investeringarna i Finland är blygsamma, företagens fasta investeringar små (diagram 3). Finland lockar med andra ord inte företag att investera och investeringarna i forskning och utveckling kommer att stanna klart under den målsatta nivån, dvs. 4 % av bnp.

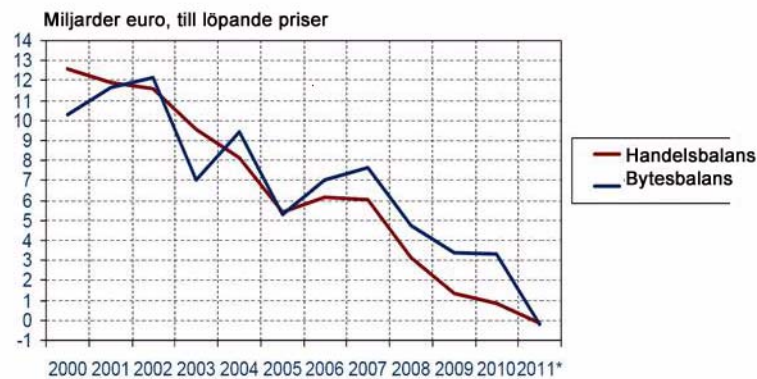

Diagram 1. Finlands handelsbalans var 2011 den sämsta på 35 år. Källa: Finlands Bank. rentav 28 miljarder euro på minus på årsnivå. (Diagram 2)

Till följd av den nedåtgående trenden i handels- och bytesbalansen är vår export just nu

Diagram 2. Just nu fattas det rentav 28 miljarder euro i exporten på årsnivå. Källa: Statistikcentralen.

Ett ytterligare dilemma är att många av våra traditionella spetsbranscher (t.ex. träförädlingen, informations- och kommunikationsbranschen, skogsindustrin, bank- och försäkringsbranschen och verkstadssektorn) står i beråd att dra ner på personalen i Finland. Enbart i år berörs mer än 50 000 personer av samarbetsförhandlingar. Enstaka åtgärder är inte nog för att råda bot på situationen utan det gäller att på bred front satsa på tillväxt- och sysselsättningsincitament.

Även om den internationella ekonomiska krisen får allvarliga konsekvenser även för Finland, anser utskottet att det stora hotet för oss på sikt ligger på hemmaplan. Risken finns av vi på

grund av otillräckliga investeringar och en sjnande tillgång på arbetskraft till följd av en oförmanlig åldersstruktur hamnar in i en hemvävd ekonomisk recession.

Bruttonationalprodukten kan man få att växa genom att öka antingen antalet arbetstimmar eller arbetets produktivitet. I vilken mån produktiviteten ökar på sikt beror också på teknikutvecklingen inom den globala ekonomin. Företagens investeringar i ny teknik är i hög grad avgörande för produktivitetsökningen. Men mätt enligt denna måttstock kan Finlands framtida konkurrenskraft inte enbart byggas upp kring en ökning i produktiviteten, för 1999–2010 var företagens investeringar lägre än inom euroområdet i allmänhet. (Diagram 3).

Diagram 3. Företagens fasta investeringar var 1999–2010 lägre i Finland än inom euroområdet i allmänhet. Källor: Finlands Bank och Eurostat.

Tillgången till arbetskraft är en annan stor tillväxtskapande faktor vid sidan av bättre produktivitet. Eftersom förändringen i åldersstrukturen gör att arbetskraften krymper har Finland även på denna punkt en svår uppgift att tackla.

Sakkunniga uppskattar att det behövs ca 200 000 nya jobb inom privat sektor för att en

välfärd och produktion av dagens mått ska kunna bibehållas. Men under de senaste åren har det blivit riskablare för arbetsgivare att göra nyanställningar eftersom bl.a. de indirekta pensionsavgifterna blivit större. Arbetskostnaderna per enhet har på senare år ökat snabbare i Finland än i Europa i övrigt, ca 12 % åren 2008–2011. Så har skett utan att vår produktivitet har ökat mer än i våra konkurrentländer exempelvis med hjälp av stora innovationer, strukturella omläggningar eller motiverande löner.

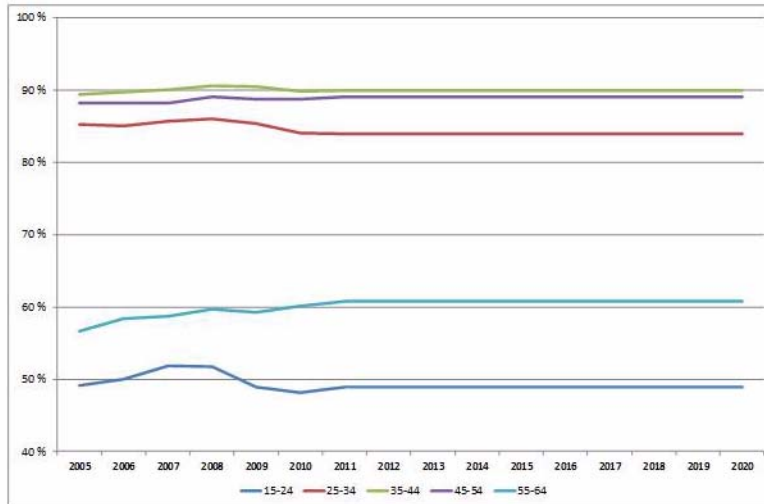

Diagram 4. Deltagande i arbete efter ålderskategori. Källa: Statistikcentralen och Statens ekonomiska forskningscentral (Honkatukia och Ahokas 2012).

Men sysselsättningen blir inte bättre av att man bara skapar nya arbetstillfällen utan man måste också vända trenden då det gäller att delta i arbetslivet. På sikt kommer arbetsutbudet att vara av vital betydelse. Finland behöver arbetskraft. (Diagram 4)

Utskottet anser att Finland bör bedriva en aktivare sysselsättningspolitik enligt svensk modell. Hinder och pålagor som belastar sysselsättning och entreprenörskap bör undanröjas och det måste bli lättare att anställa folk.

Utskottet menar att det hos oss behövs aktiva insatser för att 1) öka jobben inom privat sektor och minska sysselsättningsriskerna, 2) förlänga tiden i arbetslivet,

- 3) få unga tidigare ut i arbetslivet och
- 4) främja arbetsrelaterad invandring.

Ett försöksvänligt klimat där entusiasmen blommar

Den ekonomiska tillväxten har bromsats upp i Finland, eftersom våra traditionella spetsbranscher trots tillväxten efter 2009 inte lyckats få upp sin export och import till nivån före den ekonomiska kraschen. En del experter hävdar att tillväxtprognoserna är alltför optimistiska i och med att de traditionella spetsbranscherna inte längre kommer att sysselsätta människor i Finland i samma utsträckning som tidigare. Problemet är alltså inte enbart den recession som tillfälligt drabbat de traditionella sektorerna utan det handlar om ett strukturellt problem som inkluderar industriell omstrukturering, globalisering, arbetskraftsutbud och produktivitetsunderskott inom offentlig sektor. För tillväxt och uppsving behövs nya tillväxtbranscher och en situationsanpassad offentlig sektor. (Diagram 5)

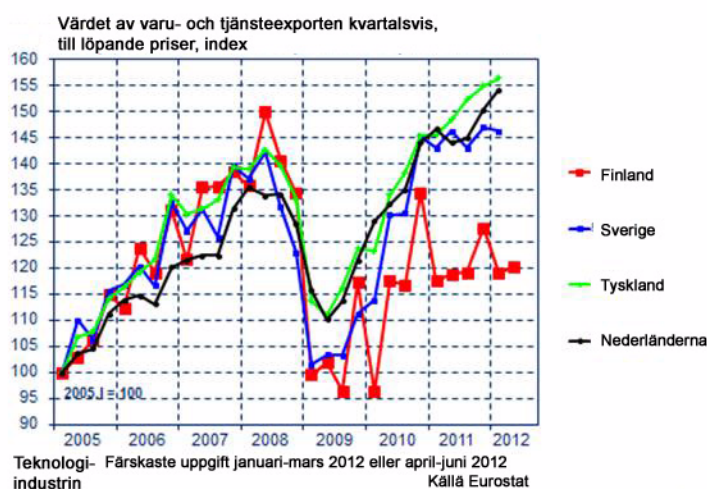

Diagram 5. Den finländska exporten har inte hållit jämna steg med konkurrentlänternas export.

Från början av 1990-talet hade Finland Nokiaklustret som välståndsmotor. Nu har vi ingen sådan motor utan det gäller att på bred front slå sig fram i konkurrensen med hjälp av en flitig och välutbildad arbetskraft. Tillväxtvillkoren försämrats också av den svaga och instabila ekonomiska utvecklingen i Europa, vår huvudmarknad (ca 55 % av vår utrikeshandel består av handel på den inre marknaden) och av den djupt skuldsatta offentliga sektorn.

Utskottet vill betona vikten av oräddhet och mod: det räcker inte med att tillsätta arbetsgrupper och utredningspersoner utan konkreta åtgärder måste sättas in snabbare och med större räckvidd. Forskning, utbildning, investeringar, försök

och pilotprojekt behövs inte minst inom de branscher och för de produkter som har utsikter att växa hållbart och finna nya exportmarknader.

Enligt regeringsprogrammet hör cleantech-verksamheten, som baserar sig på miljö- och energiteknik, till prioriteringsområdena för vår näringspolitik, och regeringens ambition är att göra Finland till en föregångare inom cleantech.

Värdet av vår cleantech-export uppgick 2010 till ca 12 miljarder euro, vilket är i runt tal 20 % av den totala exporten. Energi- och material-effektiva produktionsprocesser, bioenergi, vattenbehandling och materialåtervinning hör till våra särskilda styrkor. Man förväntar sig att nya arbetstillfällen ska skapas i synnerhet i branscher med anknytning till produktion av ren energi och energieffektivitet. (Tabell 2)

Investeringar i ren energi och energieffektivitet	Inv. md €	Byggverksamhetens sysselsättande effekt	Jobb inom produktion och export
Vindkraft med målet 9 TWh	>2 md €	10 000	15 000
Bioenergi	ca. 4 md €	10 000	20 000
Energieffektivitet (i industri, byggnader, planering)	> 1 md €	15 000	7 000
Solenergi	0,2 md €	3 000	1 000
Elektromobilitet	3 md €	5 000	2 000
Övrigt (FoU)	0,5 md €	2 000	2 000
Totalt (grov uppskattning)	> 20 md €	> 80 000 årsv.	> 40 000 jobb

Tabell 2. Mål i det strategiska cleantech-programmet för hur affärsverksamheten inom cleantech ska utvecklas i Finland fram till 2020. Källa Arbets- och näringsministeriet, det strategiska cleantech-programmet.

I internationella bedömningar placerar sig Finland bland de främsta innovationsländerna visavi cleantech. Exempelvis rankades Finland fjärde efter Danmark, Israel och Sverige i den högt ansedda rapporten "Global Cleantech Innovation Index" som WWF och Global Cleantech Group publicerade i mars i år. Som Finlands svagheter ses kommersialiseringen av innovationer och nya teknikers tillträde till marknaden. Hos oss har t.ex. offentlig sektors köpkraft (offentlig upphandling) mestadels negligerats i kommersialiseringen av ny teknik.

Utskottet anser att Finland framför allt bör gå in för att skapa nya företag, bemöta arbetslivets förändrade utbildningsbehov, utveckla hemmamarknaden, främja försök med pilotanläggningar o.dyl. för ny teknik, stödja företags internationalisering och undanröja legislativa begränsningar.

Nokiaklustret har under många år stått för närapå 6 % av vår bnp men håller nu på att backa. I fjol t.ex. minskade exporten av IKT-produkter till den grad att värdet av importen av högteknologiprodukter för första gången sedan statistik började föras överskred exportvärdet.

Till följd av strukturomvandlingen inom IKT-branschen har närapå 15 000 av de omkring 90 000 anställda fått gå. Av dem har ca 70 % hittat ett nytt jobb eller blivit företagare, men marknaden håller på att mättas. Hittills har man kunnat mota de negativa effekterna med åtgärder från företagets, branschernas och statens sida. Omstruktureringen håller emellertid på att gå in i nästa fas.

Arbetsgruppen IKT 2015 rapporteras ha som ambition att Finland ska bli ett ledarland när det gäller att utnyttja IKT inom alla branscher och offentlig sektor. Som ett första steg i att lösa krisen lade arbetsgruppen inför budgetmanglingen i år sex förslag till åtgärder som kan få saker att avancera snabbare och bana nya tillväxtvägar:

- Vi ska locka utländska FoU-aktörer och investerare till Finland
- Vi ska skapa ett molnlaboratorium för snabba försök

- Vi ska ta fram ett program för hur små och medelstora företag kan utveckla försäljningen och marknadsföringen på nätet
- Vi ska se till att social- och hälsovårdens datasystem är kompatibla
- Vi ska få fart på e-samhället
- Vi ska ta fram intelligenta lösningar för stadssamhället och transporter.

Utskottet menar att Finland ska vinnlägga sig om att bl.a. styra den kompetens som frigörs från Nokia till andra sektorer och utveckla informations- och kommunikationsbranschen. Verksamhet och kompetens av det här slaget behöver fortfarande allt det stöd som kan uppbådas.

Sakkunniga ser viktig hållbar tillväxtpotential också i den framväxande bioekonomin (inkl. nya material och energi) och arktisk teknik. Även välfärdstjänsterna (inkl. turism, upplevelser och säkerhet) väntas öka i framtiden. Framtidsutskottet har i sina ställningstaganden och yttranden också påpekat vikten av satsningar på intelligenta transportsystem och smarta elnät (bl.a. nettomätning).

Ställningstagande

Framtidsutskottet anför

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 17 oktober 2012

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Päivi Lipponen /sd
vordf. Oras Tynkkynen /gröna
medl. Harri Jaskari /saml
Mikael Jungner /sd
Saara Karhu /sd
Markus Mustajärvi /vg
Jaana Pelkonen /saml

Antti Rantakangas /cent
Leena Rauhala /kd (delvis)
Juha Sipilä /cent
Sofia Vikman /saml (delvis)
Pertti Virtanen /saf
Ville Vähämäki /saf
ers. Tapani Mäkinen /saml (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Paula Tiihonen, expert
Olli Hietanen.